

Herakleita. Prechádzka ako cesta z temnoty myslenia (M. Ješič) *Eleatska filozofia bytia a večnosti* (K. Bosáková), *Poeleatská filozofická fyzika* (K. Mayerová), *Demokritos, problém metafyziky a starostlivosť o dušu* (I. Rodáková), *Sokrates jako filologický a (historický) filozofický problém* (E. Andreanský) *Patočka a sokratovské vedenie nevedenia* (R. Stojka), *Historicko-systematický rámec Patočkova negatívneho platonizmu* (M. Ritter), *Péče o duši u Sókrata a Platóna* (M. Cajthaml), *Patočkovo studie o Masarykovi a problém sokratovského humanismu* (I. Chvatík), *Aristotelova fyzika, problém pohybu a starostlivosť o dušu v Patočkovej interpretácii* (P. Tholt). Autoři své kapitoly napsali s hlubokou znalostí problému.

Košická filozofická škola dějin filozofie, která v širším středoevropském kontextu přinesla řadu významných podnětů k filozofii dějin filozofie, se zásluhou Vladimíra Leška, Milovana Ješiče a Pavla Tholta stala i jedním z významných středisek bádání o fenomenologii a o Janu Patočkovi. Košický filozofický kolektiv navíc ukázal, jak dokáže do své práce zapojit i přední zahraniční odborníky na danou problematiku. Potvrzuje to i monografie *Patočka a řecká filozofia*.

Jan Zouhar

60 let Filozofického časopisu. Eds. P. Dvořák, L. Kvasz, P. Urban, J. Velek, J. Zumr. Praha: Filosofia 2013, 400 s.

Redakční rada *Filozofického časopisu* připomněla 60. výročí jeho vzniku sborníkem (mimořádným číslem časopisu), ve kterém připomněla některé vybrané příspěvky, které v časopise vyšly od roku 1953 do roku 1989. Úvodní studii *Filozofický časopis mezi stalinismem a normalizací* napsal Jan Mervart. Editoři vybrané texty rozdělili do dvou oddílů.

První oddíl uvádí poučená studie Josefa Zumra *Zápas o svobodné bádání*, věnovaná diskusím z přelomu 50. a 60. let, které usilovaly o prolomení vládnoucích ideologických schémat a o získání prostoru pro svobodné bádání. Josef Zumr připomíná zlomový rok 1956 jako otevření nadějí i následnou reakci

komunistického aparátu na „revizionismus“, za který byly označeny názory L. Tondla (pozitivistická úchylka) a K. Kosíka (pseudomaterialistická, hegelianská úchylka). Sborník přináší jejich kritizované texty (L. Tondl: O možnostech typizace a kauzální analýzy společenského jednání, 1957; K. Kosík: Třídy a reálná struktura společnosti, 1958) stejně jako informace o diskusích, které v té době proběhly v kulturních časopisech, na Filozofické fakultě UK i na stránkách půdě. Třetí diskusi vyvolala recenze Milana Machovce na knihu Roberta Kalivody *Husitská ideologie*, která pod názvem *K zápasu o náročnější metodologický přístup ke středověké myšlenkové látce* vyšla ve *FČ* 1962. Na základě toho se 1. února 1962 uskutečnila v redakci *Filozofického časopisu* diskuse, které se zúčastnili J. Kudrna, J. Válka, J. Kejř, K. Kára, D. Slejška, J. Zumr, S. Strohs, E. Kadlecová, K. Kosík, J. Houška, I. Sviták, I. Dubská, Z. Javůrek, M. Machovec. Záznam diskuse sborník přináší spolu s obsahovým Kalivodovým článkem z roku 1963 *K Machovcovu Zápasu o náročnější metodologický přístup k středověké myšlenkové látce*.

Druhá část sborníku shrnuje texty věnované filozofii a jejím dějinám, které jsou uvozeny velmi vhodnými krátkými poznámkami: J. Zumr: *Teoretické základy Hostinského estetiky* (1958, úvodní poznámka I. Landa); P. Materna: *Pojem struktury z hlediska formální logiky* (1964, P. Dvořák); M. Průcha: „*Cogito*“ a první filosofie v marxismu (1965, I. Landa); I. Dubský: *Domov a bezdomoví* (1966, J. Velek); I. Sviták: *Surrealistický obraz člověka* (1968, J. Mervart); V. Effenberger: *Proměny znakových funkcí v umělecké tvorbě* (1969, J. Zumr); R. Kalivoda: *O struktuře a strukturalismu* (1969, J. Zumr); J. Patočka: *Co je existence?* (1969, I. Chvatík); L. Hejdánek: *Svět řečí a řeč světa* (1969, M. Šimsa), S. Sousedík: *Pojem poznání ve středověké filosofii* (1970, P. Dvořák); M. Sobotka: *Pojetí substance a pohybu v Descartově a Aristotelově filosofii* (1970, J. Kuneš a I. Landa); M. Mráz: *Pojem „oikiá“ v klasické řecké filosofii* (1989, A. Havlíček).

Výhrady lze mít především k samotnému výběru textů. Je pochopitelné, že sborník zahrnuje především takové příspěvky, které ukazují, že časopis byl přes všechn ideologický tlak

solidním odborným periodikem. Stranou tak ovšem zůstaly všechny ideologicky vyhraněné texty, které však především v normalizačním období byly hlavní náplní časopisu. Jejich autoři jistě právem upadají do zapomnění, vhodně se o nich zmiňuje pouze Mervartova úvodní studie, stejně jako o překladech statí především sovětských filozofů, které byly v určitých obdobích hlavní náplní časopisu. Zapomínat bychom však neměli na takové autory z padesátých a šedesátých let, jakými byli Ludvík Svoboda a Jiřina Popelová. Výběr se omezil pouze na autory z Prahy, zcela opomenuta (až na brněnské historiky J. Kudrnu a J. Válku v diskusi o středověké filosofii) byla další filosofická centra, Olomouc a především Brno. Členy redakční rady FČ a autory řady statí přitom byli v šedesátých letech z Brna J. Bartoš, J. Cetl, L. Nový, L. Tošenovský. Ani se nechce věřit, že by to byla součást obecné tendence, se kterou se v poslední době setkáváme.

Sborník je přesto zdařilou bilancí 60 let *Filosofického časopisu*. Ukazuje, proč si časopis po celou dobu své existence udržel pozornost filosofické obce u nás i v zahraničí.

Jan Zouhar

Miloš Dokulil: *Masaryk a náboženství. Sedm zastavení k 75. výročí úmrtí TGM*, Brno: Masarykova univerzita 2012, 211 s.

Profesor Miloš Dokulil pokračuje ve svém tvořivém masarykologickém bádání a ke knížkám *Zpětné zrcadlo Masaryk? Tři sondy, také do naší dnešní krize* (2005) a *Masarykovské návraty* (2006) přidal v loňském roce monografii *Masaryk a náboženství*. Všechny zmíněné práce mají svůj počátek v Dokulilově pravidelné aktivní účasti na řadě seminářů, pořádaných Masarykovým muzeem v Hodoníně.

Knížku *Masaryk a náboženství* autor rozdělil do sedmi kapitol nazvaných „zastavení“ a doplnil je předmlouvou a závěrem. Názvy zastavení ukazují autorovo směřování – Prosvětlí Masarykův stín cestu do informačního (globalizačního) věku?, Žít živým příkladem zodpovědné, kultivované a účinné lásky (Zamyšlení nad „reverentia“ u TGM), Činorodým

náboženstvím citu k vědecky zaštitěnému léku na krizi „člověka celého“ a jeho společnosti, Masarykovy výchozí úhelné kameny dalšího vědeckého a lidského směřování a jejich „popularizační“ prezentace, Bůh, anebo skoba? (meze imanence ve světě bez skrupulí), Setrvalé návraty týchž dominant: Masarykova interpretace Dostojevského klíčem k samotnému Masarykovi? Smysl „smyslu dějin“, aneb též o potřebě „falešného vědomí“, ale i o „liberalismu“. Stejně naléhavě znějí otázky v názvech podkapitol, jako například Lze se ještě dnes na Masaryka odvolávat?, Nezbyl nám pro dnešek už jen symbol?, Zůstává tu s námi jen mlžný stín? Když rekapitulujeme Dokulilova „zastavení“, pochopíme, že autor vložil do práce celou svou mnohostrannou erudici filozofa, historika, lingvisty, religionisty, politologa a sociologa.

Autor se odpoutal od celé dosavadní literatury o Masarykovi, o jeho životě a díle. Sám to zdůvodňuje, když říká, že chtěl „vyjádřit svůj odstup od těch ‚masarykovců‘, kteří ‚mentorským papouškováním‘ (M. D.) pouze parazitují na jeho textech, aniž by bylo patrné, co je přitom osobně oslovilo pro život, ať už vlastní, anebo navíc jako jisté poselství pro širší společenství“ (35). O Masarykově vztahu k náboženství přitom existuje velmi rozsáhlá literatura. Milan Dokulil od ní zcela odhlíží, nechává stranou všechny autory, všechna klíčová díla sekundární literatury, obrací se přímo k pramenům, k pracím *Česká otázka, Jan Hus, Karel Havlíček, Moderní člověk a náboženství, V boji o náboženství, Rusko a Evropa*, a promýšlí znovu a nově souvislosti a důsledky Masarykova vztahu k náboženství s jednoznačným cílem – ukázat, v čem může být tento vztah dnes živý a inspirativní. Oprávněně se zdůrazňuje, že u Masaryka nemůžeme odělovat náboženské a nenáboženské myšlení a že podle něho myšlení vede zásadně k poznání a vědění. Masaryk si je vědom rozdílu mezi vědou a vnitřní nábožností, je si na jedné straně vědom možností a kompetencí rozumu, na straně druhé lidského úsilí o uchopení celku světa, které vyjadřuje prostřednictvím hlediska věčnosti. Masaryk usiluje o nové náboženství, které není náboženstvím zjeveným a které má být v souladu s moderní filozofií a vědou. Náboženskosť nelze u Masaryka zto-